

23:00 10.10.2006 עוודכן ב: 12.10.2006 00:23

1. כריית פחם במכרות מאולתרים בדונבאס, אוקראינה. 2. איסוף אשפה ב"ארץ המובטחת", מנילה, הפיליפינים. 3. כריית גופרית בהר הגעש קואה איגין, אינדונזיה. 4. פירוק ספינות, אסיה. 5. כריית זהב בסיירה פלאדה, ברזיל. 6. קיבוץ נדבות בשיטת כריית איברים, דלהי, הודו. 7. כריית יהלומים במכרות של "החזית המהפכנית המאוחדת", סיירה לאון. 8. קטיף עגבניות במחנה הכפייה "קלאב פאריס", מחוז פוגיה, איטליה. 9. ייצור טקסטיל בפארק התעשייה אל-תג'מועאת, אזור סחר חופשי בירדן. 10. עבודת ילדים

באחד המערכונים הפחות ידועים והיותר מוצלחים שלהם, יושבים ארבעה חברי "מונטי פייתון" על ספות יקרות במסעדה יקרה, לבושים בחליפות לבנות, מעשנים סיגר ושותים שמפניה. "מי היה מאמין לפני 30 שנה שנשב פה ונשתה שמפניה", שולח גרהם צ'פמן מבט מצועף קדימה, לעבר אופק דמיוני. "בימים ההם הייתי שמח אם היה לי כוס תה קר", מסכים אתו מייקל פאלין. "בלי סוכר ובלי חלב", מוסיף אריק איידל. "ובלי תה", מסכם טרי ג'ונס.

שתיקה מהורהרת ומיד אחריה נפתח קרב על תואר הקורבן האולטימטיביו. אחד חי בפרוודור, השני בבור, השלישי בקופסת נעליים. "לנו היה ממש קשה", אומר ג'ונס. "יצאנו מקופסת הנעליים באמצע הלילה וליקקנו את הכביש בלשון, עבדנו 24 שעות ביום בשביל ארבע אגורות כל שש שנים, ובבית אבא היה חותך אותנו לשניים בסכין לחם". שוב שתיקה. מי יכול לנצח את הווידוי הזה? ואז לוקח איידל נשימה ארוכה ואומר: "טוב. אני קמתי בעשר בלילה, חצי שעה לפני שהלכתי לישון, אכלתי חתיכת רעל קרה, עבדתי 29 שעות בבית חרושת, שילמתי למנהל בשביל הזכות לעבוד, ובבית אבא היה הורג אותנו, רוקד על הקבר שלנו ושר הללויה!"

"כן", מהנהן פאלין בעצב. "וכשתנסה לספר את זה לצעירים של היום, הם פשוט לא יאמינו לך."

המציאות, כתמיד, מצליחה לעלות על כל דמיון, גם על הדמיון המהפכני של "מונטי פייתון". מיליוני בני אדם בעולם יכולים ללמוד לדקלם את המערכון בלי להרגיש שהם מזייפים את המציאות שלהם בצורה בלתי נסלחת. נכון, עדיין אי אפשר להרוג אף אחד כדי שיקום לתחייה ליום נוסף של עבודת פרך, אבל אפשר להאכיל אותו ברעל. במערב אפריקה, למשל, אלפי בני אדם, רבים מהם ילדים ונערים, עבדו או עדיין עובדים במכרות הזהב והיהלומים של ארגוני מורדים. אלה מכריחים עובדים רבים לצרוך קוקאין והירואין, וכך הופכים אותם לעבדים-זומבים שמסוגלים לעבוד שעות ארוכות בלי לאכול, עד שהם פשוט מתמוטטים ואז נזנחים, או מוצאים להורג.

אין צורך להרחיק עד מערב אפריקה. באזור הסחר החופשי בירדן, לפי דו"ח שפורסם באחרונה, ספגו עובדים סטירות, אגרופים ומכות אלה בכל חלקי גופם. לתשומת לבו של צ'פמן, שיושב עכשו בעולם הבא ושותה שמפניה: כמה מהם השתכרו 2.31 דולר ל"משמרת" של 98 שעות עבודה.

וכשאיידל מתגאה ששילם למנהל שלו על הזכות לעבוד, כדאי שיזכור שהוא לא היחיד. מיליונים בעולם, אלפים מהם מגיעים לישראל, עושים בדיוק את זה, רק בשתיקה. הם משלמים למתווכים תמורת הזכות לברוח מהעוני, לנסוע למדינה משגשגת יותר ולעבוד.

לפי דו"ח שפירסם השנה "ארגון העבודה הבינלאומי" (ILO) "העולם מלא בעובדים עניים. הם לא עניים משום שהם לא עובדים, קובע הדו"ח. הם עניים משום שמשכורותיהם לא יכולות לחלץ אותם מהעוני. כמחצית מאוכלוסיית העולם, כתוב שם, עדיין מנהלת מלחמת הישרדות ומשתכרת בסביבות שני דולר ליום. לפי נתונים של הארגון מ-2005, 12.3 מיליון בני אדם בעולם חיים בתנאי עבודת (עבודה בלי זכויות ובלי תנאים בסיסיים).

כשחצי מהעולם משתכר בסביבות שני דולר ליום, דירוג עשר העבודות הנוראיות בעולם הופך למשימה בלתי אפשרית. לכן, כמה מן העבודות המתוארות כאן הן אולי העבודות המתועדות

הקשות ביותר בעולם. הן קשות במידה כזאת שהן מצטלמות נהדר, והפוטוגניות הזאת היא שמשכה אליהן צלמים ובמאי סרטים.

בפער שבין שתי תמונות עולם - הגיהנומים שתיעדו צלמים, במאים וארגוני זכויות אדם, לעומת גני העדן והנירוונות בנוסח עדות השאנטי - היו גם כאלה שגילו מציאות מורכבת, רבת ניואנסים, שבה, גם כשאדם מתפרנס משני דולר ליום, הוא מצליח לא להרגיש לכוד לגמרי. אולי זאת המשמעות של להיות אדם, במובן הטוב של המלה.

כריית פחם במכרות מאולתרים בדונבאס, אוקראינה

"מלכודת עכברים", כך מכנים כורים בדונבאס את המכרות המאולתרים שחפרו בעצמם, או מכרות מאולתרים עתיקים שנסגרו ושהם פתחו מחדש. אלה מכרות מופקרים שנבנו ללא ציות לשום תקנת בטיחות. את הכינוי המפוקפק הם קיבלו כי אלו מחילות בגובה של לא יותר מ-40 ס"מ. אם שוכבים בהם על הצד, כתף אחת נוגעת בקרקעית והשנייה בתקרת המכרה. הכורים נכנסים אליהם בזחילה על הבטן, עובדים בהם בשכיבה על הבטן, אוכלים בתוכם על הבטן ויוצאים מהם בזחילה. למעשה, הכורים שוכבים על הבטן במשך שמונה, עשר או 12 שעות ביום. קטקומבות שנועדו למתים מרווחות יותר מזה.

בדונבאס היתה בתקופת המשטר הסובייטי תעשיית פחם משגשגת. כמעט כל תושבי האזור היו כורים, ובכל עיר היה לפחות מכרה אחד. מאז נסגרים המכרות בזה אחר זה. "תחת המשטר הסובייטי המכרות בדונבאס היו עשירים מאוד והכורים חיו יפה", אומר הבמאי האוסטרי מיכאל גלאווגר. "כשברית המועצות נפלה, דונבאס נפלה יחד אתה."

2. איסוף אשפה ב"ארץ המובטחת", מנילה, הפיליפינים

לפני שש שנים, אחרי ימים של סופת טייפון וגשם, "התפרץ" הר הזבל של פאיטאס, אתר הזבל הידוע ביותר במנילה. גזי מתאן שהצטברו בבטן ההר התלקחו, וההר, אם להיות ציוריים, ירק אש והתמוטט. התוצאה היתה פחות ציורית: מתחת לטונות של אשפה - הר הזבל הגיע לגובה 15 מטר והשתרע על 300 דונם - נקברו יותר מ-200 תושבי "הארץ המובטחת", עיר פחונים של אוספי אשפה שקמה למרגלות ההר, בלי שלט שיציין מי הציניקן שנתן לה את שמה.

על חורבות "הארץ המובטחת" קמו פחונים חדשים. הרשויות דאגו שההר לא יהיה תלול כל כך, הקימו גדר ביטחון והרחיקו את אוספי הזבל מאחוריה. באזור הביטחון הזה, יחד עם מיליוני זבובים ובלי ציוד מגן בסיסי כמו כפפות או מסכות, אוספים כיום 150 אלף האנשים העניים ביותר במנילה סוגים שונים של זבל ומוכרים אותם

למתווכים. חוטי ברזל, עיתוננים, פחיות משקה, צמיגים, פלסטיק, אופניים, צעצועים, שאריות אוכל שיהפכו לדשן או אוכל לחזירים, וכל דבר אחר שעובר במערכת העיכול של מנילה ושאפשר לעשות בו שימוש חוזר. ברקע מוצבים רמקולים גדולים ומשמיעים לעובדים שירי עידוד קולניים. "תראה לעולם שאתה מסוגל", שר-צורח אחד מהם.

3. כריית גופרית בהר הגעש קואה איג'ן, אינדונזיה

"המטבח". זהו מאגר גופרית עצום במורדות הר הגעש קואה איג'ן, שבו פורצת הגופרית הנוזלית מהאדמה, מתקשה במגע עם האוויר והופכת לגושים צהובים גדולים. הכורים עולים על ההר, יורדים ל"מטבח", אוספים את הגופרית בסלים - הם מעמיסים, תלוי בגיל, בכושר ובניסיון, בין 70 ל-115 ק"ג של גופרית על הכתפיים - ועולים ויורדים בחזרה אל תחנת השקילה, שם הם מוכרים את הגופרית לפי משקל.

"נראה שלרשויות עדיין זול יותר להשתמש באנשים ולא בחמורים", אומר גלאווגר, שהגיע לקואה איג'ן כמה שנים אחרי נאכטווי. "יש כבר כמה שיפורים, וזה בפירוש לא גיהנום: בעבר העובדים היו עוברים כ-20 קילומטר מדי יום, הלוך חזור. לפני כמה שנים סללו להם דרך חדשה, והם עוברים רק כחמישה עד שבעה קילומטרים ביום."

4. פירוק ספינות, אסיה

אחרי 25-30 שנה מסיימות ספינות את חיי השיט שלהן, והן באות "למות" ב"בתי קברות" ענקיים בחצר האחורית של העולם. ספינה "מתה" היא עדיין ספינה רווחית. 95% ממנה עשויים מפלדה, ולאחר שפירקו אותה היא שווה לבעליה כשני מיליון דולר. בשנות ה-70 פרחת תעשיית פירוק הספינות באירופה, אבל אז גילו האירופים שספינה בפירוק, כמו תיבת פנדורה פתוחה, היא מפלצת של חומרים רעילים, נפיצים, מתלקחים ומסרטנים.

רחוק רחוק מהעין המערבית, מגיעות כיום ספינות לפירוק בחופי הודו, סין, פקיסטאן, בנגלדש וטורקיה. העובדים שמפרקים אותן, כמאה אלף בני אדם מדי שנה, חיים במגרשי הפירוק ומשתכרים בין דולר וחצי לשניים וחצי דולר ליום. הם מפרקים את הספינות בלי ציוד מגן, במסורים או בידיים, חשופים לסכנת מוות מיידית מהתלקחות חומרים דליקים או מפגיעת חלקי פלדה. כל הזמן הזה הם נושמים רעל.

5. כריית זהב בסיירה פלאדה, ברזיל

בשנות ה-80 התגלו מרבצי זהב גדולים בסיירה פלאדה. אלפי עניים נהרו לשם כדי למצוא זהב ולהיחלץ מהעוני. רק מעטים מצאו אותו, רובם הפכו לעבדים מרצון. הם

עבדו בתנאים מחפירים, בסכנת נפשות ותמורת פרוטות, אבל היה סעיף אחד בהסכם העבודה אתם שפיתה את רובם להישאר: הם היו זכאים לבחור לעצמם שק אחד מבין כל השקים שהעלו באותו יום מהמכרות.

6. קיבוץ נדבות בשיטת כריתת איברים, זלהי, הודו

לא ברור מי משני סוגי העובדים חי עם עצמו פחות בשלום: קבצנים בריאים ושלמים, שנחטפו על ידי ארגוני פשע ואולצו לעבור ניתוח לכריתת איברים כדי לעורר אהדה ולמקסם את הכנסתם, או רופאים שמסכימים לקטוע איבר בריא לגמרי תמורת 330 דולר.

הסיפור הזה נחשף באחרונה בתחקיר טלוויזיוני של ערוץ החדשות סי-אן-אן-איי-בי-אן. הערוץ צילם כמה מנתחים, שסיפרו כי הקבצנים לעתיד מזמינים תור לרופא בטענה שנפגעו בתאונה, וכך איש אינו חושד שכוונתם להקריב איבר בריא לגמרי. "תאמינו לי", אמר אחד המנתחים, "שאם יעמדו לפניכם שני קבצנים, אחד בריא ואחד נכה, אתם תיתנו את הכסף שלכם לנכה."

7. כריית יהלומים במכרות של "החזית המהפכנית המאוחדת", סיירה לאון

"מישהו מכוון אליך רובה באמצע הרחוב או הכפר, מוביל אותך לנקודת איסוף, שם קובצה כבר חבורה של אנשים, הרבה ילדים, ומעמיס אותך על משאית. מהרגע הזה גורלך נחרץ. אתה הופך לעבד. כדי שהעבדים, במיוחד הילדים, יהיו קלים לשליטה ולא ינסו לברוח, המורדים ממכרים אותם לסמים. המון סמים."

"קוקאין, הרואין, מריחואנה. אתה לא יכול לסרב לסמים, כי יהרגו אותך. וכשאתה כבר מסומם יש להם כוח לשלוט בך. הם יכולים לגרום לך לעבוד שעות על שעות בלי שתרגיש, כי אתה ג'אנקי, ובגלל שאתה ג'אנקי אתה גם לא צריך לאכול. אחר כך, כשמרוב סמים ועבודה אתה כבר הופך לצל של עצמך, כשאתה נחלש ולא מסוגל להיות פרודוקטיווי, הם פשוט ינטשו אותך לגווע, או יהרגו אותך בלי למצמץ."

8. קטיף עגבניות במחנה הכפייה "קלאב פאריס", מחוז פוג'ה, איטליה

אזרחות של האיחוד האירופי לא תמיד יכולה לגונן על אדם מגורל דומה לזה של עבד באיחוד האמירויות, למשל. הודעה תמימה בפולנית, שפורסמה באינטרנט והבטיחה עבודה בקטיף עגבניות באיטליה תמורת משכורת יפה, מגורים וארוחות, הובילה מאות פולנים למלכודת: מחנות עבודה סגורים בחומות ובגדרות תיל, 16 שעות עבודה ביום והתעללות גופנית, שבמקרים מסוימים, חושדת המשטרה, הסתיימה במוות.

9. ייצור טקסטיל בפארק התעשייה אל-תג'מועאת, אזור סחר חופשי ליד עמאן, ירדן

על סמך עדויות שאספו מהעובדים, חיברו קרנהן ואנשי הארגון שלו דו"ח שפורסם השנה. הוא מתייחס ליותר מ-25 מפעלים, רק אחד מהם בבעלות אמריקאית, ול-54 אלף עובדים, רובם מבנגלדש. תקצר היריעה מלפרט, אבל במפעל ווסטרן פקטורי, למשל, אולצו עובדים לעבוד 109 שעות בשבוע. "הם עבדו על ספסל קשה, בלי משענת, במבנה רותח בקיץ וקפוא בחורף", אומר קרנהן. "המנהלים קבעו מכסות ייצור בלתי אפשריות. העובדים, כמובן, מעולם לא עמדו בהן, ונאלצו לעבוד שעות נוספות בחינם". צוות של 45 עובדים, למשל, חויב לתפור 150 מעילי פליז בשעה. בחשבון פשוט, כל עובד היה צריך לתפור מעיל ב-18 דקות.

במפעל אל שהאד, שמייצר בגדים לוול מארט, הונהגו משמרות של 24, 38 וגם 72 שעות, והעובדים קיבלו בממוצע שני סנט לשעה. לפעמים לא ישנו יומיים או שלושה. "מרוב תשישות הם התחילו לאבד את השפיות", אומר קרנהן. מנהל המפעל שכר עבריינים כדי לפקח על העובדים. מספיק שעובד היה מפנה את מבטו מצד לצד, כדי שמפקח ייתן לו מכה על הראש. מנהל המפעל עצמו היה מכה את העובדים במוטות ברזל או באלות.

10. עבודת ילדים

ארגון העבודה הבינלאומי מעריך שכ-250 מיליון ילדים בגילים חמש עד 14 עובדים היום במדינות הבלתי מתועשות. לפחות 120 מיליון מהם עובדים במה שאי אפשר לתרגם אלא כ"משרה מלאה". 61% מהם נמצאים באסיה, 32% באפריקה והשאר בדרום אמריקה. במקרה הטוב, ילדים עוזרים במשק הבית או בחווה. במקרים גרועים יותר הם חשופים למחלות, לא זוכים לחינוך או לילדות נורמלית, כולאים אותם בסדנאות יזע או קושרים אותם למכונות שעמן הם עובדים כדי שלא יברחו.

למיליונים האלה, קצתם לא יותר גבוהים מהעציץ הגדול בכניסה לביתכם, יש כל מיני יתרונות בהשוואה לעובד מבוגר: הם נפלאים לטוויית שטיחים כי הידיים שלהם קטנות; הם פנטסטיים לעבודה במכרות, כי רק הם יכולים להידחק אל המחילות הצרות ביותר; הם נהדרים לעבודה על עצים, כי הם זריזים יותר וקלים יותר; הם מוכשרים לאיסוף אשפה, כי הם מגיעים לפינות הכי בלתי אפשריות; הם מעולים בתור שכירי חרב, כי הם תלויים יותר במבוגרים והמוח שלהם נשטף טוב יותר; הם חלומיים בתור עובדי מין, כי כולנו למדנו לחפש את הסחורה הכי טרייה.

וכשתנסו לספר את זה לצעירים של היום, הם פשוט לא יאמינו לכם.